

U ostalom oda je rasprava na pre mnogim mjestima auktorovu animoznost pače mržnju naprama katoličkoj Crkvi, njenoj nauci, njenim ustanovama i predstavnicima.

Dr. I. A. Ruspini.

U. Talija: Moral i društvo. Osvrt na jedan članak »Uzgajatelja« u Sarajevu. Preštampano iz »Narodne Svijesti«. Naklada svećeničke književne družbe u Dubrovniku. Tisak dubrovačke hrvatske tiskare. 1925.

O. Urban Talija je stvarno raščinio izvode prof. Jurkića, koje je on u pitanju društvenog morala svojedobno iznio u Vidovićevo^m časopisu »Uzgajatelj«. U tim je izvodima sadržana glavna nauka tog sarajevskog kulturno-etičkog pokreta: moral »čovjestvo«, propovijedanje harmoničnog čovjeka, uz zabacivanje religije, a naročito onog religioznog morala, što ga kršćanstvo zastupa.

Opaske su o. Talije, što ih pruža kao odgovor na krive izvode prof. Jurkića, kratke, ali uvijek obrazložene. Njegova je namjera i bila, da samo letimično ispravi očite zablude uma u izviđanju o najvažnijim pitanjima društvenog života. O pojedinim bi se pitanjima moglo pisati opširno, kad bi se sa svih strana obrađivala.

Knjižica i ovako pruža jednu dostatnu orijentaciju u pitanju, o kojemu je govor. Valja je proširiti i na sela, gdje se pod vidom prosvjete i etičke revnosti unose krivi nazori, s namjerom, da se pobija kršćanstvo.

Dr. A. Živković.

Вел. Т. Арсић: Морална криза нашега друштва. Ср. Карловци 1926. Српска манастирска штампарија. Стр. 20.

Autor je ovu raspravu štampao najprije u časopisu »Hrišćanski ži-

vot«, što izlazi u Srijemskim Karlovcima. Ovako preštampanu valjalo bi, da je proširi što jače među srpsku inteligenciju, da joj bude jasnom i glasnom opomenom, šta je ona skrivila i koliki je njezin grijeh protiv naroda.

O problemu moralne krize savremenog našeg društva mnogo se pisalo i još uvijek piše. I kod nas kao i kod drugih naroda. Čitav pokret g. Vidovića iz Sarajeva počinje odatle i oštro ističući ovu negativnu crtu u inteligencije našeg naroda. G. Arsić je uvjerljivim tonom, u živim bojama orisao onu strašnu sliku, što je pruža srpsko društvo. Osobit je njegov prikaz Beograda. »Grad nezajazivih ambicija, sitne pameti, bulevardskog ukusa, monmartovskog nemorala; stecište karijerista, arivista, mahera i štrebera svih vrsta, on pruža zgodan teren za akciju poslednjeg socijalnog taloga... U idejnom pogledu Beograd je sitan, jednostrani i isključivi polutan. U moralnom pak pogledu on je najgnjiliji tip, najveća gnojnica na našem narodnom organizmu. Iz njega izviru sve gadosti... U seksualnom nemoralu i perversnosti, po mišljenju mnogih, on premaša procentualno i sam Pariz...« (str. 10.)

Ova naša savremena kriza nosi »karakter jedne socijalne opasnosti« (str. 4.). Širi se i zahvaća sve jače dimenzije. To je »novo u moralnoj krizi«, da nosioci njezini sada postepeno lome prepreke, što su ih nekad dijelile od naroda i sve više i više postaju strahovito zarazna, razorna sila. Ideologija, ukus, mentalitet bulevara prete da postanu ideologija ukus i mentalitet našeg pokolenja« (str. 3.).

Autor tačno opaža razlog. Nema to moderno društvo jednog vodećeg

etičkog ideala, koji orijentiše» (str. 2.). On napose analizuje jedan od uzroka ovoga zla: škole, visoke i srednje. Njegov sud o beogradskom univerzitetu i srpskim srednjim školama, zapravo njihovim nastavnicima, glasi: »Ovi predstavljaju zbrku najrazličnijih shvatanja, od kojih ni jedno nije u položaju da svojem sopstvenom vitalnom moći igra vodeću ulogu u vaspitanju univerzitetske (i srednjoškolske) omladine« (str. 14.). Zanimarena je »uloga moralnog elementa u razvoju detinjeg i mladićskog karaktera« (ib.).

G. A. si postavlja pitanje »šta da se radi?«, pa ispravno na nj odgovara: »Spas je našega naroda u jevandeoskoj etici (str. 20.). Ali on ne vidi, tko će da kaže tu riječ s potrebnim autoritetom, tko li da se energično i uspješno suprotstavi javnom mišljenju. Drži, da to moraju učiniti pojedinci, privatna inicijativa, a narod da će shvatiti i trgnuti se ...

Nemamo što da ispravljamo na mišljenju g. pisca. Samo nam ovaj zaključak njegovog razmatranja daje povoda, da pravoslavnoj braći kažemo: jednako zlo bije i nas katolike Hrvate. Jedan je neprijatelj, koji ovako razorno potkapa životnu snagu i Srba i Hrvata. Ne pretjerujem, ako kažem, da su najbolji među nama pravodobno uočili ovaj val zla i propasti i počeli graditi bedem za obranu. To je težnja za preporodom hrvatskog naroda na temelju evandeoske etike. Tim putem mora udariti i pravoslavno svećenstvo. Inicijativu neka ne prepušta nikomu drugomu, nego nek je ono vodi u sporazumu sa svojim episkopima. Nek pode putem, kojim su Hrvati pošli pod vodstvom biskupa dra Mahnića. Nek u duše najširih slojeva narodnih unosi bogatstvo i

blago evandeoskih istina. Neka organizira svoj narod protiv bezvjerstva.

U tom ćemo si radu uvijek brzo i lako pružiti ruke.

Dr. A. Živković.

1. **Jos. Gredt: Elementa philosophiae aristotelico - thomisticae. I. Logica, Philos. naturalis. Ed. 4. (Frib. 1926).**

2. **Jos. Sachs: Grundzüge der Metaphysik. Ed. 5. (Paderb. 1921.).**

3. **Max Dessoir: Lehrbuch der Philosophie. Sv. I. Die Geschichte der Philos.; sv. II. Die Philos. in ihren Einzelgebieten (Berlin 1925).**

4. **B. Jansen S. J.: Wege der Weltweisheit. Herder 1924.**

1. i 2. Dva istosmjerna, a opsegom i didaktičkom provedbom različna tipa školskih priručnika. Prvi je »službeno« skolastički sa dosljedno silogističkom formom kod svake teze. Oba navode potrebnu literaturu; a zajedničku manjkavost nalazim u tome, što nijesu dublje i svestranije izradena neka aktualna pitanja, na pr. o vitalizmu (i upravo ništa o teoriji relativnosti).

3. Kolekcija radova savremenih filozofa (osim već † Frischeisen-Köhlera) u historijskoj i sistematskoj cjelini. Kao da je djelomično ispunjen Kantov san (Träume eines Geistersehers I, III), da će filozofi jednoć »u zajedničkom svijetu obitavati«. Naslovna riječ »Lehrbuch« ima u ovom monumentalnom djelu samo toliko značiti, da su saradnici nastojali iznijeti one osnovne poglede na pojedinim filoz. predmetima, koji se mogu smatrati bar donekle sigurnim naučnim rezultatima.

4. Duboki pogledi. Svaki takav apercu izrađen je s potpunom filoz. spremom, i ako ne znanstvenim aparatom. Pitanja, koja interesuju sva-